

Palau Bofarull

**del 19 al
29 de març
de 1998**

**COSTUMS
DE LA
SETMANA
SANTA
REUSENCA**

1. La Quaresma

La Quaresma i la Setmana Santa es mouen en el calendari seguint la celebració de la Pasqua, que és sempre el diumenge després de la primera lluna plena de primavera. La Quaresma és un període, que s'inicia el dimecres de Cendra, en què hom recorda els quaranta dies que Jesucrist va dejunar al desert. En el passat, el seguiment de les normes de dejuni i abstinència establertes per l'Església havia estat molt rigorós. Durant aquest període del calendari litúrgic les esglésies de la ciutat celebren viacrucis al seu interior.

En moltes cases en què hi havia canalla era costum representar la Quaresma com una vella amb set peus, retallada en paper.

2. El diumenge de Rams

El diumenge de Rams es commemora l'entrada de Crist a Jerusalem amb un acte principal com és la benedicció dels rams, d'olivera o de llorer, les palmes i els palmons. Era costum guarnir les palmes i palmons amb rosaris i figuretes fetes de sucre i altres lllaminadures. A aquest acte, calia anar-hi ben mudat, i estrenar roba aquest dia ha estat una tradició ben vigent fins fa uns anys.

Els rams beneïts aquest dia es guardaven a casa com a elements de protecció. Per exemple, les fulles de llorer beneïdes s'empraven a la cuina o es guardaven per cremar quan hi havia tempesta i les palmes i palmons es posaven al balcó com a mesura de protecció de les cases. Les que s'havien emprat per fer el *monument* adquirien més virtut per a aquesta finalitat.

Als anys cinquanta, a la tarda, la Congregació Mariana organitzava un viacrucis pel tomb de ravalers.

Benedicció dels rams. Foto Niepce

3. Els primers dies de la setmana

El Dimarts Sant té lloc la processó dels estudiants o de l'*Amargura*, organitzada per les confraries de Sant Tomàs d'Aquino i de la Verge de l'Amargura. Surten al vespre, des de l'església de la Puríssima Sang i la parròquia de Sant Joan, per trobar-se a la plaça del Prim i acabar davant de l'Institut Salvador Vilaseca. Fa uns anys, la confraria de Sant Tomàs sortia de l'ermita de la Mare de Déu del Roser.

El Dimecres Sant se celebra la processó de l'Empresonament, organitzada per la Germanat de Sant Miquel Arcàngel i la Confraria dels Sants Just i Pastor, amb sortida i tornada a l'església de la Sang.

En algunes parròquies s'havia fet el *salpàs*, conegut aquí com *sal i ous*. El dimecres passava el capellà per les cases, acompanyat dels escolans, i les beneïa tot fent un senyal a la porta amb sal i aigua. Després de la cerimònia, les famílies obsequiaven al capellà i els escolans, generalment, amb diners i ous, que s'empraven per fer les *mones* dels escolans. També, i fins al segle XIX, els Dimecres, Dijous i Divendres Sants, a les cases només es podia cremar oli per fer llum, doncs gastar cera es considerava irreverent.

4. El Dijous Sant

Abans, l'Eucaristia se celebrava pel matí i després es col·locava la sagrada forma al *monument*. Fa prop de cinquanta anys aquesta celebració es va traslladar a la tarda, i fins als anys seixanta, el dijous al migdia tancaven establiments, indústries i comerços.

Monument, a Sant Joan 1950. Foto Niepce

El dijous era tradicional la visita als *monuments*. S'explica que a Reus calia visitar-ne un mínim de sis per complir, i la gent es vestia amb les seves millors robes per complir amb aquesta obligació. Per guarnir el monument s'empraven els *desmais*, llargs filaments vegetals de color blanc, preparats semblant gra en una torreta i deixant-ho créixer en un lloc fosc i humit. Els testos es guarnien amb robes riques brodades i, damunt, s'hi posaven estampes. També era costum penjar joies de les palmes i palmons amb què es bastia el monument.

El Dijous i Divendres Sant eren considerats dies d'absolut silenci en què era prohibit cantar o fer música que no fos la pròpia d'aquestes diades. Les campanes emmudien i els únics sons admesos eren els produïts pels carraus, les matraques i altres estris de fusta, emprats per anunciar oficis i celebracions o en el costum de *matar jueus*, que seguia el final de l'ofici de tenebres i que consistia en fer el major soroll possible, en record del terratrèmol que va seguir la mort de Crist, tot picant als bancs de l'església amb maces i fent sonar els estris esmentats.

El dijous al vespre se celebrava una processó, des de la Sang fins al convent de Sant Francesc. Avui, des de l'any 1946, a la nit, se celebra la processó del *Silenci*, des de Sant Francesc fins a Sant Joan, organitzada per la Confraria de Nostre Pare Jesús del Calvari. La processó rep aquest nom pel fet de desenvolupar-se en silenci i amb els carrers a les fosques.

5. El Divendres Sant: el viacrucis

En l'actualitat, a la ciutat s'organitzen tres viacrucis. El primer, amb sortida i tornada a l'església de Sant Joan, organitzat per l'Arxiconfraria del Sant Crist de la Creu, és continuador del que a finals del segle XIX, s'havia realitzat pel pati i el claustre de l'hospital de Sant Joan i pels passeigs. El segon viacrucis recorre els barris Fortuny i Juroca, organitzat per la Confraria de Sant Bernat Calvó, i el tercer, organitzat per la Germandat de Sant Miquel Arcàngel, se celebra al barri Sant Josep Obrer.

Fins als anys seixanta era habitual trobar, aquest dia, parades de venda de farigola als porxos de la plaça del Mercadal. Desapareguda aquesta pràctica, en els últims anys es torna a vendre farigola en algun punt del recorregut del viacrucis, prop de l'església de Sant Joan.

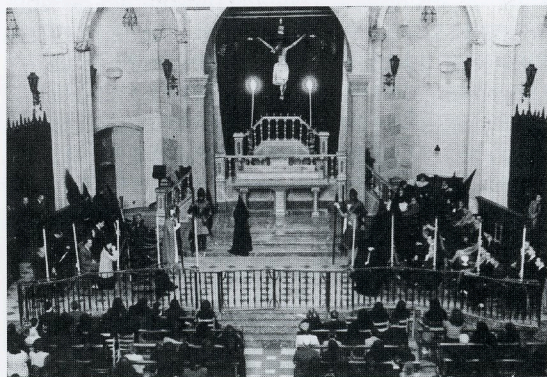
Abans, quan es posava el Santíssim a l'urna del *monument*, s'engegava un tret. Una creença molt estesa ha estat que mentre Jesús és al *monument* —el Dijous i Divendres Sants— no es pot escombrar la casa, ja que si es fa, la casa s'omple de formigues. Una altra creença era que aquest dia no es podia enterrar cap difunt. També els ous

postos en aquest període eren molt apreciats per la virtut que hom creia que tenien de curar feridures i hèrnies. A Reus, la gent posava ous dins les torretes que guarnien el *monument* o els deixava al costat de l'altar per tal que adquirissin propietats curatives.

6. El Divendres Sant: entre la Sang i la Prioral

La processó del migdia, o *de l'Agonia*, surt de l'església de la Sang per acompanyar el sant Crist fins a la Prioral de Sant Pere, on se celebra la funció de l'Agonia. L'encapçalen els armats, i precedeixen la imatge la bandera de la confraria i la capella de cantors. El Crist va acompanyat de dues persones, amb armadures del segle XVI, conegudes popularment com el *bon lladre* i el *mal lladre*. Fins als anys seixanta era prou habitual veure penitents amb els peus descalços o arrossegant cadenes i vestits de *Natzarè*, amb barba i bigoti de crepè, perruca i corona i una creu de fusta al coll. De retorn al temple de la Sang, la plaça s'omple de gom a gom de reusencs que acudeixen a demanar les *tres gràcies* en el moment en què la imatge es girada cap a la gent abans d'entrar a l'església.

Funció de l'Agonia. Foto Niepce

Els *armats* representen una formació a l'estil dels antics soldats romans, encarregats de custodiar Crist. Daten, documentalment, del 1705 i són manats i dirigits pel capità Manaia. La seva tasca principal és precedir totes les desfilades processionals i fer guàrdia d'honor a la imatge del Sant Crist de la Sang. A les processons evolucionen amb l'anomenat *pas de la cadena*, que consisteix en avançar un pas llarg i recular-ne un de curt, tot picant amb la llança a terra. També es van creuant tot imitant el trenat d'una cadena. El *bon lladre* i el *mal lladre* són dos personatges característics de la Setmana Santa reusenca. Porten dues armadures de combat del segle XVI i acompanyen el sant Crist de la Sang el migdia del divendres.

Cal dir que fins al segle XVI, a l'església de la Sang es feia la cerimònia del davallament de la Creu, amb una imatge del sant Crist de braços mòbils. Pel que fa al menjar d'aquests dies, fins fa uns anys, les postres obligades del Dijous i el Divendres Sants eren el *menjablanc* i els bunyols de pasta adobada.

7. El Divendres Sant: la processó del Sant Enterrament

La processó del Sant Enterrament recorre els carrers del centre de la ciutat. Fins al segle XIX hi participaven les antigues confraries gremials, de les quals avui només en resta la Germandat de Sant Isidre i Santa Llúcia, la confraria dels pagesos.

Era organitzada per la congregació de la Sang, que amb la desaparició dels antics gremis es va anar fent càrrec dels diversos *misteris*. La congregació de la Sang sortejava entre els seus confreres els *improperis* de la Passió i els pendons de les Sibilles. Els penitents amb cuirasses de ferro acompanyaven també el sant Crist en aquesta processó. També eren molt típics dos individus vestits amb capes negres, coneguts popularment com els *gitanos*, que anaven darrere el Sant Sepulcre, entonant melodies tristes al so de la flauta travessera i el timbal.

En el segle xx, als anys quaranta la processó va experimentar un notable increment amb l'aparició de nombroses confraries vinculades als gremis i associacions professionals del moment. És el moment en què apareixen les vestes de diferents colors, ja que fins aleshores només s'empraven les de color negre. A finals dels setanta, va estar uns anys sense sortir. En l'actualitat, el nombre de participants augmenta d'any en any.

8. El dissabte de Glòria

Antigament, amb el toc de les campanes, a les deu del matí, s'iniciava el període d'alegria pasqual. Mentre les campanes tocaven, els homes engegaven trets d'escopeta i la canalla feia soroll amb objectes metàl·lics. Després del toc d'al·leluia, es considerava acabat el període quaresmal i es desfeia el monument.

Encara avui se celebra, a l'església de Sant Francesc, la funció litúrgica anomenada *la Desolada*. Fins fa pocs anys es feia al matí; ara es fa a la tarda. A l'església de la Sang té lloc la vetlla a la Mare de Déu de la Soledat. L'altra celebració litúrgica d'aquest dia, la vetlla pasqual, cerimònia de renovació de l'aigua i el foc, se celebra a la nit. La pràctica de les caramelles és coneguda a la ciutat des del segle xix. Els homes sortien la mitjanit del dissabte al diumenge a cantar *caramelles*, cançons interpretades en colla que tracten temes religiosos –lloança a Crist ressuscitat o a la Mare de Déu– o profans –arribada de la primavera, festeig a les noies–, i per les quals els cantaires rebien, en obsequi, ous o queviures. Aquest ha estat un costum que ha evolucionat des d'una pràctica de galanteig, pròpia dels fadrins, a una expressió artística de cant coral, interpretada per gent de totes les edats. Al segle xx ha estat ben coneguda la colla de caramelles "Els Tranquils", que, amb diverses formacions, ha estat la que ha tingut més continuïtat, organitzant un concurs i una trobada de caramelles.

9. El diumenge de Pasqua

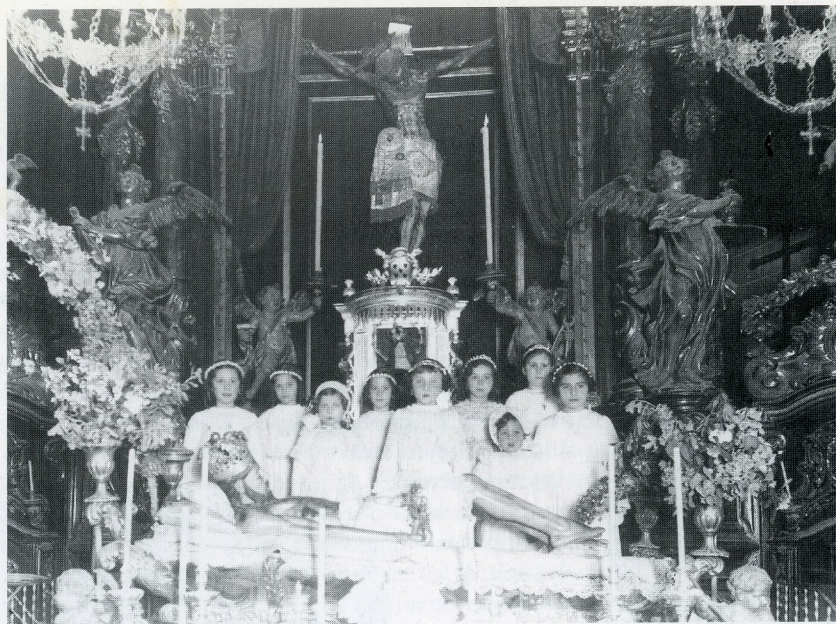
El diumenge de Pasqua havia estat un dia de menjar abundant després de les privacions de la Quaresma.

Tradicionalment, s'anava a buscar la *mona*, a casa dels padrins, després de missa major. Les mones eren, primer, de pasta de pa, en forma de tortell, i guarnides amb ous durs. Després van esdevenir pastissos de confiteria, guarnits amb ous i figures de xocolata. Al segle xix, la congregació de la Sang havia organitzat la rifa d'una mona de grans proporcions.

La Coronació del Senyor, acte instituït el 1565, és una de les cerimònies de tradició més arrelada de la Setmana Santa reusenca. És realitzada per un grup de xiquetes, que després d'ungir amb perfums el sant Crist del sepulcre, situat a l'altar major del temple, li posen rams de flors a les mans i als peus i una corona al cap. Antigament, la coronació la feia una donzella, o *poncella*, que volia casar-se aquell mateix any.

Pastisser amb la mona 1954. Foto Niepce

Coronació del Senyor 1931. Foto Niepce

Coordinació: Anna Figüeras i Salvador Palomar

Recull de material: Agrupació d'Associacions de Setmana Santa de Reus

Documentació i textos: Salvador Palomar i Ferran Sugranyes

Fotografies: Carles Busquets *Niepce* i Arxiu R. Congregació P. Sang N.S.J.

Muntatge: Museu Comarcal Salvador Vilaseca

Agraïments: Maria Pallach, Joan M. Pàmies, Enric Prats i Grup de caramelles "Els Tranquils"

Foto portada: Processó del migdia 1929. Arxiu RCPSNSJ

Organitzen:

Agrupació
d'Associacions
de Setmana Santa
de Reus

Museu Comarcal
Salvador Vilaseca
Reus

CARRUTXA

Col·laboren:

DIPUTACIÓ DE
TARRAGONA

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
**Centre de Promoció de la Cultura
Popular i Tradicional Catalana**